

עליו רב אמי הוא משום

יא-א שחשב שרבא נתן את המעות לעניי ישראל, משום דלא סיימוה קמיה שלא סיימו לספר לו שרבא נתן את המעות לעניי הגויים.

תניא, אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה, פעם אחת באתה אשה לפניו בשני בצורת אמרה לו, רבי פרנסני, אמר לה, העבודה [לשון שבועה], שאין בקופה של צדקה כלום. אמרה לו, רבי, אם אין אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים⁽¹⁾. עמד ופרנסה משלו. לימים חלה בנימין הצדיק ונטה למות, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם אתה אמרת כל המקיים נפש אחת

מישראל כאילו קיים עולם מלא שהרי לפיכך נברא האדם יחידי, ללמדך שכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ועוד שמצינו שאמר הקדוש ברוך הוא לקין שהרג את הבל 'קול דמי אחיך זועקים אלי', לא נאמר 'דם אחיך' אלא 'דמי אחיך' כלומר דמו ודם זרעו וזרע זרעו עד עולם, ומכאן שהמאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, והמקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא — וטענו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא —

וכי בנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו? מיד קרעו לו גזר דינו⁽²⁾! ותנא, הוסיפו לו עשרים ושתים שנה על שנותיו⁽³⁾.

לתת ממעותיהם לגויים שהרי אין להם זכות בכך. וכתב דצריך לומר שגם בנתינה לעניי עכו"ם יש קצת זכות, אלא שיש למעט את זכותם ככל שניתן. ועי"ש שהוסיף דרך לעכו"ם יש קצת מצוה לפרנס עניי עכו"ם, אבל לישראל אין כלל מצוה בזה.

ובעיקר הענין אם נצטוו הגויים על הצדקה, עי' בקובץ שיעורים לעיל ח א שהביא מדברי הר"ן בסנהדרין נו ב דלמדים מאברהם שבני נח נצטוו על הצדקה. אך הרמב"ם בהלכות מלכים [פרק י' הלכה י'] סובר, שאין בני נח מצווין על הצדקה, אלא שאם נותנים מקבלים מהם. ועי' בשו"ת כתב סופר יו"ד סימן קי"ד.

1. אך מתחילה לא ידע שעומדים למות ברעב, שאם לא כן היה נותן לה מיד משלו — מהרש"א. ועי"ש עוד.

2. פירש המהרש"א, דהצדקה היא אחת ממעבירי הגזירות, כמו שאמרו בראש השנה טז א. —

3. בשם הגר"א הביאו לפרש את החשבון, דהלא לעיל אמרו שהמפיס את העני בדברים זוכה לאחד עשר ברכות, והוא פייסה במה שאמר לה בשבועה שאין בקופה של צדקה כלום. והיא ושבעה בניה הם שמנה אנשים כפול י"א ברכות, נמצא שנתברך בשמונים ושמונה ברכות, ובמדרש אמרו שכל ברכה היא שלשה חדשים, ושמונים ושמונה פעמים ג' חדשים הם עשרים ושתים שנה.

והתורת חים כתב שהוסיפו לו עשרים ושתים שנה כנגד עשרים ושתים אותיות שבתורה. ובחת"ם סופר כתב, דכמו שהקדוש ברוך הוא תבע מקין את דם זרעיותיו של הבל, כל שכן שהעושה טובה מחשבים לו בשכרו גם את זרע מי שהחיה. ויען שמצות פריה ורביה הוא לכל הפחות בן ובת, נמצא שקיבל שכר עבור האשה ושבעת בניה וארבעה עשר בני בניה [לפי חשבון בן ובת לכל אחד מהשבעה], נמצא שהחיה עשרים ושתים נפשות, וכנגד זה הוסיפו לו עשרים ושתים שנה.

גנזתי במקום שאין חיד שולטת בו, שנאמר 'צדק ומשפט מכון כסאך', כלומר, שמעשי הצדק והמשפט גנוזים תחת כסא הכבוד.

ועוד שאבותי גנזו דבר שאין עושה פירות, ואני גנזתי דבר שעושה פירות שהרי גמילות חסדים היא מהדברים שעושה פירות בעולם הזה והקרון קימת לעולם הבא⁽⁶⁾. שנאמר 'אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו' כלומר שיאכלו הצדיקים את פרי צדקותיהם בעולם הזה.

עוד הוסיף מונבז המלך —

אבותי גנזו [אוצרות] ממון, ואני גנזתי אוצרות נפשות שנאמר 'פרי צדיק עין חיים' [גמול פירות מעשה הצדיקים, הוא כעץ

תנו רבנן, מעשה ממונבו המלך⁽⁴⁾ שבזבו אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת כי היה מוציא את כל כספו וכספי אבותיו כדי להאכיל את העניים⁽⁵⁾. וחברו עליו התאספו אליו אחיו ובית אביו ואמרו לו, אבותיך גנזו אוצרות והוסיפו על האוצרות של אבותם, ואילו אתה מבזבזם! אמר להם, מעשי עדיפים על מעשי אבותי, שכן אבותי גנזו אוצרות למטה בעולם הזה. ואילו אני גנזתי למעלה לעולם הבא. שנאמר 'אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף', כלומר, כאשר 'אמת מארץ תצמח' שעושים ישראל מעשי צדקה, אזי 'צדק משמים נשקף' לשלם גמול טוב לעושי הצדקה.

ועוד, שאבותי גנזו במקום שהיד שולטת בו, ואוצרותיהם נמצאים בסכנה, ואילו אני

כגון לבושי רקמה וריבוי משרתים ולדור בהיכלי כבוד, עדיף שיתן כסף זה לצדקה.

6. במשנה כתוב, אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרון קימת לעולם הבא, כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והשכמת בית המדרש וכו', אך לא מוזכר במשנה מצות צדקה, וקשה דהלא כאן אמרו דגם הצדקה היא מהדברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרון קימת לעולם הבא. ופירש המהרש"א דהצדקה כלולה בגמילות חסדים המוזכרת במשנה. עיי"ש. והקשה בהגהות אהבת איתן הרי בסוכה מט — ב אמרו שבשלשה דברים גדולה גמילות חסדים מהצדקה, ואם כן כיצד אפשר ללמוד שכשם שגמילות חסדים אדם אוכל פירותיה בעולם הזה הוא הדין צדקה, והלא גדולה גמילות חסדים מן הצדקה. אמנם הרמב"ם בפירושו המשניות בתחילת מסכת פאה כתב, שגמילות חסדים הוא שם שנופל על שני

4. רש"י פירש דהוא בנה של הילני המלכה מזרע חשמונאים. וכן כתב רבינו גרשום. אבל המהרש"א הביא מספר יוחסין מפורש בשם 'גוריון הארוך' שהיה מלך גר.

5. הקשה ה'עיון יעקב' דהלא אסור לאדם לבזבו יותר מחומש. ודוחק לומר שאכן בזבו רק חומש. ותירץ דכל הטעם שלא יבזבו יותר מחומש הוא כדי שלא יבא לידי עניות, ובמלך אין לחוש לזה כמו שאמרו בהוריות יצא מלך וכהן גדול שאינן באין לידי עניות.

ובספר אהבת חסד חלק ב' פרק כ', הביא שיש ששה אופנים שמותר לבזבו יותר מחומש. א. במקום פיקוח נפש. ב. היכן שיש הרבה עניים. ג. בעשיר מופלג. ד. כששתכר במלאכה קבועה כדי מחיתו ויותר, יכול לתת את המותר לצדקה אף אם הוא יותר מחומש. [וכן כתב בבבאור הלכה סימן תרנ"ו ד"ה אפי"]. ה. להחזקת תורה. ו. מי שמבזבו מעותיו להבלים,

גמליאל אומר, שאם קנה שם בעיר קרקע הראויה לבית דירה הרי הוא כאנשי העיר. ומבואר שכדי להחשב מבני העיר צריך לקנות קרקע הראויה לבנות עליה דירה, ואילו בכרייתא לעיל אמרו, דאפילו אם קנה קרקע שגדלה כל שהוא, מיד הוא כאנשי העיר.

ומשנינן: תרי תנאי, ואליבא דרבן שמעון בן גמליאל, נחלקו תנאים בדברי רבן שמעון בן גמליאל, יש שאמרו בשמו שצריך לקנות בעיר קרקע שראוי לבנות עליה בית דירה. ויש שאמרו משמו שאף אם קנה קרקע כל שהוא נחשב כאנשי העיר.

מתניתין:

השותפים בחצר, ורצה אחד מהשותפים לפרק את השותפות ולחלוק את החצר, אין חולקין את החצר, עד שיהא לאחר החלוקה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה. אבל אם החצר קטנה משמונה אמות, ולאחר החלוקה לא ישאר ביד כל אחד מהם ארבע אמות, אין יכול האחד לכפות את חבירו לחלוק את החצר —

טעם דין זה מבואר בהמשך המשנה, כי אין השותף יכול לכוף את שותפו לחלוק, אלא

חיים הקיים לעולם⁽⁷⁾, ולוקח נפשות חכם, הרי שעושה הצדקה ומחיה נפשות קרוי 'לוקח נפשות'.

ועוד, שאבותי גנזו לאחרים, ואילו אני גנזתי לעצמי, שנאמר 'ולך תחיה צדקה'⁽⁸⁾ הרי שהצדקה מתיחסת לעושיה.

ועוד, שאבותי גנזו לעולם הזה ואני גנזתי לעולם הבא שנאמר 'וחלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך' כלומר שאחר שהולך האדם לבית עולמו, הולכים לפניו מעשי צדקתו⁽⁹⁾.

שנינו במשנה, השוכר דירה בעיר אינו חייב להשתתף בהוצאות העיר אלא אם כן דר בה שנים עשר חודש — ואם קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד.

מה שמבואר במתניתין דהדר בעיר אינו נחשב מיד כאנשי העיר, אלא אם כן קנה בה דירה, הוא דלא כרבן שמעון בן גמליאל. דתניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם קנה בה בעיר, אפילו קרקע כל שהוא הרי הוא כאנשי העיר מיד, וחייב להשתתף בהוצאות העיר. הרי, שלשיטת רבן שמעון בן גמליאל, די בקניית קרקע כל שהוא כדי להחשב מבני העיר.

ומקשינן: וחלא תניא, דרבן שמעון בן

8. פסוק זה נאמר על המשיב את המשכון לעני בשעה שצריך העני אותו, ועל כך נאמר 'ולך תחיה צדקה לפני ה' אל — היך'.

9. כי האסיפה היא בכל מקום מיתת צדיקים, וזהו 'כבוד ה' יאספך' להצילך מדינה של גהינם, וכמו שאמרו לעיל דהצדקה מצילה מן הגהינם — מהרש"א.

ענינים, אחד שיעזור האדם לישראל בממונו, כגון צדקה, והשני שיעזור בגופו, כגון ניהום אבלים. ועל זה כתב הרמב"ם דמה שאמרו במשנה דגמילות חסדים אדם אוכל פירותיה בעולם הזה, הכונה על כל סוגי גמילות חסדים.

7. על פי רש"י שם.

של בית רובע כי גם שטח זה עדיין קרוי גינה⁽¹³⁾.

וכן לא יכול אחד לכפות את שותפו לחלוק את הטרקלין, ולא את המורן [מין טרקלין]. ולא את השובך, ולא את הטלית, ולא את המרחץ, ולא את בית הכר שכותשים בו זיתים⁽¹⁴⁾, ולא את בית השלחין שדה שמשקים אותה מהמעין הסמוך לה⁽¹⁵⁾, עד שיהא בהן אלא אם כן גם לאחר החלוקה יהיה בהם כדי לזה וכדי לזה כלומר, שישאר ביד כל אחד מהם חלק ראוי באותו דבר, וכמו שממשיכה המשנה לבאר

זה הכלל, כל שיחלק ושמו עליו שגם לאחר החלוקה לא ישתנה שמו של אותו דבר, חולקין יכול האחד לכפות את חברו לחלוק עמו בדבר. ואם לאו אם לאחר החלוקה ישתנה שמו של החפץ [מחמת קטנו] אין חולקין! ⁽¹⁶⁾

אימתי אמרו שאם ישתנה שם הדבר אחר החלוקה אין חולקים בו, אין זה אלא בזמן שאין שניהם רוצים,

אם כן גם לאחר החלוקה לא ישתנה שמו של הדבר שאותו חולקים, ושיערו חכמים שכל זמן שיש בחצר ארבע אמות עדיין קרויה 'חצר'. אבל שטח שהוא פחות מארבע אמות אינו קרוי 'חצר', ואין האחד יכול לכוף את שותפו ליטול חלק שאינו קרוי חצר⁽¹⁰⁾.

וכן לא יכול אחד לכפות את שותפו לחלוק את השדה, עד שיהא בה לאחר החלוקה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה⁽¹¹⁾.

רבי יהודה אומר אין צריך שיהיה תשעה קבין לכל אחד מהם, אלא עד שיהא בה תשעת חצי קבין לזה ותשעת חצי קבין לזה!

וכן לא יכול אחד לכפות את שותפו לחלוק את הגינה, עד שיהא בה לאחר החלוקה חצי קב לזה וחצי קב לזה. כי זהו השיעור הפחות ביותר כדי ששטח זה יקרא 'גינה'⁽¹²⁾.

רבי עקיבא אומר אין צריך שיהיה לאחר החלוקה חצי קב לכל אחד מהם, אלא די שיהיה לכל אחד מהם אחר החלוקה שטח

12. על פי רש"י כתובות צח — א.

13. על פי רש"י שם.

14. רש"י בבא מציעא קיז — א.

15. ואין בשדה זו שיעור של ט' קבין כמו ששינונו בתחילת המשנה, כיון שיש מעין סמוך לשדה זו ואפשר לזרוע בה שאר זרעים אף אם אין בה תשעה קבין — רש"י.

16. בתשובות הרשב"א [סימן תתקנו] כתב, שיסוד דין זה הוא משום 'ועשית הישר והטוב'.

10. על פי תשובות הרא"ש כלל ק' תשובה א', ובאמת שכן נראה ברור מדברי רש"י בכתובות צח ב [ע"י להלן הערה 12]. וכן נראה שפירשו התוס' ע"י בהערה הבאה.

11. וכתבו התוס', דאף על פי שגם שדה שגודלה כל שהוא קרויה שדה. ואם כן אף אם לא ישאר ביד כל אחד מהם תשעה קבין, הלא מכל מקום נשאר ביד כל אחד מהם חלק הקרוי שדה. אף על פי כן אין חבירו יכול לכופו לחלוק, משום שפחות משיעור זה אין זו שדה חשובה, כי אין טורחים לחרוש ולזרוע בשטח כה קטן.

בגודל ארבע אמות, אותם ארבע אמות הם חוץ משל פתחים חוץ מארבע אמות נוספות שצריך שיהיה לכל אחד בפתח ביתו. כלומר, ראובן ושמעון, שבתיהם היו פתוחים לתוך חצר אחת, והיו שותפים באותה חצר, ועתה רוצה אחד מהם לחלוק. צריך שישאר ביד כל אחד מהם ארבע אמות בחצר כמבואר במשנה, ומלבד זה צריך שיהיה לכל אחד מהם ארבע אמות נוספות בפתח ביתו, כדי שיוכל לפרק את המשא מעל החמור. נמצא שאין האחד יכול לכוף את חבירו לחלוק אלא אם כן יש ששה עשר אמות בחצר, כי לאחר החלוקה צריך שיהיה לכל אחד שמונה אמות, ארבע אמות בפתח ביתו ועוד ארבע אמות נוספות בחצר.

תניא נמי הכי אין חולקים את החצר עד שיחא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה. וחלא אנן תנן ארבע אמות לזה וארבע

אבל בזמן ששניהם רוצים לחלוק, אפילו פחות מכאן יחלוקו! (17) — דין זה הוא פשוט ואין צורך להשמיעו, שהרי ודאי אם שניהם רוצים יכולים לחלוק בצורה שהסכימו עליה, ולא שנו כאן דין זה אלא משום הדין הבא (18) —

ואם היו שותפים **בכתבי הקדש** ספר תורה, או נביאים וכתובים הכתובים על קלף ומדובקים יחד כספר תורה (19). הרי, **אף על פי ששניהם רוצים לחלוק לא יחלוקו** משום שגנאי הדבר לחתכם (20).

גמרא:

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, ארבע אמות שאמרו במשנה, שאין חולקים את השדה אלא אם כן ישאר ביד כל אחד מהם חצר

כלומר, שלאחד מהשותפים יש חלק יותר גדול בשדה, ואם יחלקו ישראל לו חלק הראוי, ואלו לחבירו לא ישאר חלק הראוי, ורוצה השני לחלוק. יכול לכפות את הראשון לחלוק שהרי לאחר החלוקה ישאר בידי חלק הראוי. ולא נתקנה תקנה זו אלא לאותו שלא ישאר לו חלק הראוי, וכיון דאמר אי אפשר בתקנת חכמים, שומעים לו.

18. רש"י, על פי הגמרא לעיל ג — א, ועיי"ש היטב.

19. עיי' רש"י כאן. ולעיל ג — א, וכן ברש"י בשבת קטו — א.

20. עיי' לקמן יד — א תוד"ה שאם, דכתבו שאין זה גנאי אלא אם כן חותכים אותם למטרת

ובמשנת רבי אהרן [פ"ב הלכה י' סימן ג], הסתפק, מהו הטעם שאין האחד יכול לכוף את חבירו לחלוק אם לא ישאר ביד כל אחד מהם חלק ששמו עליו. האם הטעם הוא מצד 'שעבוד השותפות', כלומר דכיון שאין לכל אחד מהם חלק הראוי לשימוש בנפרד, ורק משום שהשתתפו שניהם נוצר להם חלק הראוי לשימוש, אם כן בשעת ההשתתפות שיעבד כל אחד את חלקו לשימוש חבירו ושוב אינו יכול להסיר שעבוד זה. או שהטעם שאין יכול האחד לכוף את חבירו לחלוק, הוא משום שבחלוקה זו יפסיד חבירו, כי הדבר שבו חולקים יופסד שלא יהיה ראוי לשימוש, ואין לאחד מהם רשות להפסיד חלק חבירו. ועיי"ש שתלה זאת במחלוקת ראשונים.

17. וכתב המרדכי, דאם השותפות אינה שוה,

דארבע אמות שאמרו במשנתינו, הכונה לארבע אמות חוץ מארבע אמות של פתחים שצריך כל אחד בפתח ביתו.

אמר רב הונא, מי שהיה לו חצר ובה שני בתים, כאשר לבית אחד היה שני פתחים ואילו לבית השני היה רק פתח אחד. וחילק בתים אלו בין בניו ונתן לכל אחד מהם בית בחצר, ולא פירש להם כיצד יחלקו את החצר, הרי, הצר מתחלקת לפי פתחיה זה שיש לו שני פתחים בביתו נוטל שני שלישי מהחצר, וזה שיש בביתו פתח אחד נוטל שלישי חצר (22).

ורב חסדא אמר אין החצר מתחלקת לפי

אמות לזה? אלא שמע מינה כדרכי אסי שמלבד הארבע אמות שעליהם מדובר במשנה, צריך כל אחד שיהיה לו ארבע אמות נוספות בפתח ביתו — שמע מינה! (21)

ואיכא דרמי להו מירמא יש שהביאו את דברי רבי אסי כתשובה לשאלה —

תנן במשנתנו אין חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה. וקשה הלא תניא כברייא שצריך שיהיה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה.

ועל קושיה זו אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן,

לו זכות לפרוק שם משאו אבל חבירו יכול להשתמש בזה [והרשב"א נחלק עליו עיי' להלן בהערות], ואם כן שוב אין לומר דחצר שיש בה ארבע אמות בלבד אינה ראויה לשים בה כלים, שכן אף שצריך לארבע אמות כדי לפרוק שם משאו, עדין יכול להניח כלים בד' אמות של חבירו בשעה שלא יפרוק שם חבירו משאו.

ועל קושיית הרשב"א מדוע לא אמרה המשנה דצריך שמונה אמות, תירץ הריטב"א דאין דברי המשנה אמורים אלא על הארבע אמות שצריך להיות לכל אחד מלבד הארבע אמות שצריך בפתח הבית, ואילו את אותם ארבע אמות שצריך שיהיה לכל אחד בפתח הבית לא כתבה המשנה, כי אין זה דבר קבוע, שהרי בית שיש לו יותר מפתח אחד צריך יותר מארבע אמות.

22. על פי רש"י, וטעם הדין הוא כי כך אומדים את דעת האב שהתכוין לתת לאותו שנטל שני פתחים, שני שלישי בחצר. וכתבו הראשונים שבדוקא פירש רש"י את הסוגיה באב שנתן לבניו את הבתים, כי שתי שותפים או שתי אחים הנוטלים בירושה נוטלים חלקים שווים בחצר

חלוקה, אבל אם חותכים למטרה אחרת אין זה גנאי. ועיי' בהערות שם.

21. הקשה הרשב"א, דאם כן נמצא שלעולם כדי שיוכל האחד לכופף את חבירו לחלוק צריך שיהיה בחצר שמונה אמות לכל אחד מהם. ואם כן מה טעם כתבה המשנה דצריך שיהיה ארבע אמות. ולכן כתב הרשב"א לחדש, שחצר שיש בה בדיוק שמונה אמות יכול האחד לכופף את חבירו לחלוק בה, משום שחצר כזו אינה עשויה להניח שם כלים אלא לפרוק משא [כי פריקת המשא היא דבר הכרחי לבית ושוב לא נשאר מקום להניח כלים, כלומר, שגם לפני החלוקה לא יכלו להניח שם כלים], ועל זה כתוב במשנה שמספיק שיהיה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה. אבל אם יש בה יותר משמונה אמות דאז החצר עומדת גם להניח כלים במקום הנותר מפריקת המשא, אז צריך שיהיה שמונה אמות לכל אחד מהם. והרמ"ה והר"ן חלקו על הרשב"א. וביאר החתם סופר דמה שהר"ן חלק על הרשב"א הוא לשיטתו שסובר דאותם ד' אמות אינם קניויות לבעל הפתח לגמרי אלא יש

פתחיה, אלא **נותנין ארבע אמות לכל פתח ופתח** (23) תחילה נוטל כל אחד מהם ארבע אמות מול פתח ביתו, [ארבע אמות אלו אינם אלא לאורך, כלומר מפתח ביתו והלאה לתוך החצר, אבל רוחב השטח שנוטל הוא

כפי מידת הפתח כמבואר בהמשך הסוגיה⁽²⁴⁾] **והשאר חולקין בשוה!**

תניא בברייתא כוותיה דרב חסדא —

זה המחלוקת כאן היא באומדנא, מה נתכוונו שגדרו את הגדר, דלעת רב הונא כוונתם בבניית הגדר לזכות לאחד שני חלקים בחצר ולחבירו רק חלק אחד. ולדעת רב חסדא כוונתם לזכות לכל אחד מהם ארבע אמות מול פתח ביתו והשאר בשוה. ועי"ש עוד צדדים בביאור מחלוקתם. — הרמב"ם [הלכות שכנים, פרק ב' הלכה א'] פירש את הסוגיה כהר"י מיגאש, אלא שהרמב"ם לא הזכיר כלל שבנו גדר לחצר, וצ"ע אם כן במה קנו את החצר, ועי' בזה בשיעורי הגר"ש.

23. הראשונים הביאו את דברי הירושלמי, דאותם ארבע אמות אינם קנויות לגמרי לבעל הפתח, אלא יש לו רק זכות לפרוק שם את משאו, אך חבירו יכול להשתמש לעיתים באותם ארבע אמות. אך הרשב"א דחה זאת, וכתב דדברי הירושלמי אינם כדברי הגמרא שלפנינו. והוכיח זאת מדברי רב הונא שאמר דזה נוטל שני שלישי וזה נוטל רביעי, ולשיטתו ודאי שזה שנוטל שני שלישי נוטל אותם בקנין גמור והרי הם שלו לגמרי, ומדברי רב הונא נשמע לדברי רב חסדא, שאותם ארבע אמות שנוטל מול הפתח הם שלו בקנין גמור. שהרי לא נחלקו רב הונא ורב חסדא אלא בשיעור שנוטל כל אחד מהם בחצר, ולא נחלקו אם נוטל שיעור זה לגמרי או שהוא רק זכות לפרוק שם את משאו, עי"ש. אך הר"ן סובר כדברי הירושלמי.

24. ואם אין הפתח רחב ארבע אמות, משלימים לו ארבע אמות מהצדדים — שולחן ערוך סימן

ולא נוטל האחד יותר מחבירו אף אם יש לביתו שני פתחים. — ולפי זה המחלוקת בגמרא היא על אומדן דעתו של האב, אם נתכוין לתת לאותו שנוטל את הבית עם שני פתחים חלק כפול בחצר או לא.

וכתב הרא"ש דמה שפירש רש"י דוקא באב שנתן הבתים לבניו ולא פירש דמדובר בשותפים שנוטל כל אחד מהם בית, הוא משום שיטת רב חסדא, אבל את שיטת רב הונא ניתן להסביר אף בשותפים שנוטל כל אחד מהם בית. דכיון שבית בעל שני פתחים שוה יותר מהבית בעל פתח אחד, אם כן ודאי אותו שנוטל את הבית בעל שני הפתחים שילם עבור זה לחבירו, ואם כן יש לומר שבכלל התשלום קנה גם את הארבע אמות בחצר מול הפתח הנוסף כדי שיוכל לפרוק בו את משאו. וכמו שאמרו לעיל ז — א גבי שני אחים שחלקו, ואחד נטל כרם ואחד נטל שדה. ואמרו שם שכיון שבעל הכרם שילם לבעל השדה עבור ההפרש שבין שווי הכרם לשווי השדה, בכלל זה קנה זכות להכניס את מחרשתו ארבע אמות בתוך השדה, כי אם לא כן אינו יכול לחרוש את השדה. ואם כן הוא הדין כאן יש לומר שקנה בעל הבית שיש בו שני פתחים מחבירו מחבירו, ארבע אמות מול הפתח לפרוק שם את משאו.

הר"י מיגאש [שהביאו הרמב"ן והרשב"א] פירש את הסוגיה באופן אחר, ולשיטתו מדובר כאן בקרקע הפקר שבנו עליה בתים, וראובן פתח שני פתחים לביתו ושמעון פתח רק פתח אחד. ואחר כך גדרו את החצר מדעת שניהם. וביאר בשיעורי הגר"ש רוזובסקי [אות ר"ג] דלפי

אמר **אמימר**, **האי פירא דכופלי** מי שהיה בתוך חצירו⁽²⁵⁾ חפירה שמניחים בה גרעיני תמרים למאכל בהמה⁽²⁶⁾, הרי יש לו לאותו שהחפירה ברשותו **ארבע אמות** בחצר לכל רוח ורוח מחפירה זו⁽²⁷⁾, כי בכלל חפירה זו זכה גם בארבע אמות סביבה כדי שיוכל לגשת לחפירה זו מכל צד⁽²⁸⁾. **ולא אמרן** אך דין זה אינו **אלא** באופן דלא מיוחד ליה **פתחא** שאין בבית פתח מיוחד שדרכו יוצאים לחפירה זו, אלא הוא יוצא דרך הפתח הרגיל והולך לאותה חפירה, וכיון שכן זכה בארבע אמות מסביב לחפירה לכל צד —

אבל מיוחד ליה פיתחא, אם היה לו פתח יא-ב בבית שהיה סמוך לחפירה, ודרך פתח זה היה משליך את הגרעינים ונוטל אותם, במקרה זה אין לו **אלא ארבע אמות לפני פתחו**, ואין לו ארבע אמות לכל צד. שהרי רגיל הוא לגשת לחפירה זו דרך הפתח,

פתחים שבחצר, יש להן לבעלי הפתחים **ארבע אמות** בחצר מול פתח ביתם, ואם היה לזה פתח אחד ולזה שני פתחים, זה שיש לו פתח אחד נוטל **ארבע אמות** מול פתח ביתו, וזה שיש לו שני פתחים נוטל **שמונה אמות** ארבע אמות כנגד כל פתח והשאר חולקין **בשורה!**

ואם היה לזה אחד מבעלי הבתים פתח רחב **שמונה אמות**, נוטל **שמונה אמות כנגד הפתח וארבע אמות בחצר**. ומתמה: **ארבע אמות בחצר מאי עבדיתייהו?** הלא כבר נטל שמונה אמות מול פתח ביתו.

אמר **אביי הכי קאמר**, נוטל **שמונה אמות באורך החצר** כרוחב פתח חצירו, ואורך אותם שמונה אמות הם **ארבע אמות ברוחב החצר**. כדין כל פתח הצריך ארבע אמות מולו.

קע"ב סעיף א.

ואין בכך טרחה.

27. כלומר שיש לו שש עשרה אמה בחצר, ארבע אמות מכל צד של החפירה לארבע רוחותיה, כן משמע מרש"י כאן, וכך הביאו הראשונים בשם רבינו חננאל. אבל הביאו הראשונים בשם הראב"ד, דמה שאמרו כאן יש לו ארבע אמות לכל רוח ורוח אין הכונה שנוטל בפועל ארבע אמות מכל צד, אלא שנוטל ארבע אמות לצד אחד בלבד, אלא שהוא יכול לבחור באיזה צד יהיו אותם ד' אמות. וכתב הרשב"א שהסברא נוטה כדברי הראב"ד, אלא שלשון הגמרא מכריע יותר כדברי רבינו חננאל, עי"ש.

28. ועי' לעיל שהבאנו קושיית הרמ"ה דמה טירחה יש בזה, עי"ש.

25. רבינו גרשום פירש דהכונה שנפל לאחד בירושה חלק זה וכן פירש הריטב"א. אבל היד רמ"ה פירש דהקנה האחד לחבירו חלק בחצר שיש בו פירא דסופלי, ועל זה אמרו שבכלל זה מכר לו גם ארבע אמות לכל רוח, וכן נראה מדברי הפוסקים.

26. על פי רש"י. אבל הר"י מיגאש והרמ"ה פירשו דהוא בור שמעבדים בו עורות על ידי גרעיני תמרים. וכתב הרמ"ה דדוקא לפי פירוש זה מובן מדוע נתנו לו ארבע אמות לכל רוח, שהרי פעמים שבא מצד זה ופורק את עורותיו, ופעמים שבא מצד זה. ועל פירוש רש"י הקשה, מדוע נתנו לו ארבע אמות לכל צד הלא יכול להשליך את גרעיני התמרים מצד אחד בלבד,